

SMLOUVA O OTEVŘENÍ AKREDITIVU

LETTER OF CREDIT

Karel Marek

Abstrakt: *Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.*

Klíčová slova: *právo, obchodní právo, obchodní zákoník, smlouva o otevření akreditivu, příkazce, oprávněný*

Abstract: *Under a contract on opening a letter of credit, the bank undertakes to the committer to make a payment on demand to a certain party – beneficiary at the expense of the committer, provided the beneficiary meets the conditions stipulated in the letter of credit within a specified, and committer undertakes to pay the bank a fee for its services.*

Keywords: *Law, Business Law, Commercial Code, Letter of Credit, Commiter, Beneficiary*

JEL Classification: K22

1 ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

Podle základního ustanovení tohoto tzv. typového (absolutního) obchodu o otevření akreditivu se smlouvou zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.

Príslušná právní úprava tohoto obchodu (viz § 261 odst. 3 obchodního zákoníku) je poměrně stručná (§ 682 až 691 obchodního zákoníku).^(Marek 1999, Marek 2004)

Akreditiv (německy Kreditbrief, anglicky letter of credit) se vyvinul z kupecké poukázky. Slouží jako nástroj placení i úvěrování. Jeho starší označení je "úvěrní list" (francouzsky accréditer = dát úvěr).

V podstatě jde o zvláštní poukázku vystavenou na jednu nebo i několik bank s příkazem vyplatit doručiteli, popř. jiné osobě, na niž je akreditiv vystaven, peněžité obnos až do výše sumy v akreditivu uvedené nebo poskytnout jiné plnění za stanovených podmínek. ^(Eliš 1999)

Podstatnou částí smlouvy o akreditivu bude určení plnění, které se banka zavazuje poskytnout oprávněnému. Většinou půjde o plnění určité peněžité částky. Plnění však může mít také povahu jinou, zejména akceptace směnky, odkoupení směnky nebo obstarání akceptace směnky. ^(Štenglová, Plíva, Tomsa 2005)

Z toho důvodu, že akreditiv poskytuje příkazci i oprávněnému vyšší stupeň jistoty, bývá tradičně a běžně používán v mezinárodním obchodu. Postupně se jeho používání rozšiřuje i v tuzemsku, a to jako platebního instrumentu, který může efektivně snížit rizika platební neschopnosti některého z obchodních partnerů.

Smlouva musí být uzavřena písemně. Písemná forma, není-li sjednána, neplatí však zřejmě pro případné změny (dodatky) smlouvy a její zrušení (viz ustanovení § 272 odst. 2 obchodního zákoníku). To si však po našem soudu vyžaduje de lege ferenda změnu.

Podstatnými částmi smlouvy - kromě přesného určení banky a příkazce - jsou:

- závazek banky příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění (jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky),
- závazek příkazce zaplatit bance úplatu.

V dnešní situaci, kdy u nás stále existuje platební neschopnost některých subjektů, je důležité, jak vyřešit otázku placení (například v kupní smlouvě, smlouvě o dílo atd.).

U prodávajících (zhotovitelů) bude obava volit převodní způsob placení formou příkazu k úhradě vystaveného kupujícím (objednatelem), budou se obávat pozdní úhrady, popřípadě zda v mezidobí nedojde k zániku povinného subjektu.

Pro kupující bude pak riziková volba placení záloh, mj. pro neplnění či možný zánik prodávajících.

Použití akreditivu poskytuje oběma stranám vyšší stupeň jistoty. Proto také byl a je akreditiv běžně používán v zahraničním obchodu. Přitom úplata bance nemusí být relativně vysoká, a to ve vztahu k tomu, jakým ztrátám může zabránit.

Banka v souladu se smlouvou sdělí písemně oprávněnému, že v jeho prospěch otvírá akreditiv, a oznámí mu jeho obsah. V akreditivní listině musí být určeno plnění, ke kterému se banka zavazuje, doba platnosti akreditivu a akreditivní podmínky, jež má oprávněný v této době splnit k tomu, aby se mohl domáhat plnění vůči bance. Písemné sdělení banka učiní bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, ledaže ze smlouvy vyplývá, že tak má učinit teprve v době, kdy jí k tomu dá příkazce pokyn.

Oznámením vzniká závazek banky vůči oprávněnému. Závazek příkazce vůči bance vzniká otevřením akreditivu.

Akreditivní listina bude zejména obsahovat povinnost banky zaplatit určitou částku nebo jiné plnění zvláště s využitím směnek. ^(Chalupa 1996)

V akreditivní listině musí být určeno:

- **plnění, ke kterému se banka zavazuje (např. placení určité sumy, akceptace směny),**
- **doba platnosti akreditivu,**
- **akreditivní podmínky, jež má oprávněný v době platnosti akreditivu splnit tak, aby se mohl domáhat plnění vůči bance.**

Písemné sdělení učiní banka vůči oprávněnému buď bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, anebo, bylo-li to ve smlouvě ujednáno, na příkazcův pokyn.

Není-li úplata za otevření akreditivu smluvena, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Úplata bude obvykle sjednávána odkazem na sazebník banky. Pokud by tomu tak nebylo, nebude se platit podle sazebníku, ale platit se bude úplata obecně obvyklá.

Závazek banky z akreditivu je podle ustanovení obchodního zákoníku nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. To lze ostatně již vyvodit i ze základního ustanovení. Musíme totiž rozlišovat vztah banky a příkazce a závazek banky vůči oprávněnému. Vztah příkazce k oprávněnému bude však často zřejmý ze stanovených podmínek pro oprávněného.

Jakákoliv odvolávka akreditivu na číslo smlouvy, faktury, objednávky atd. je tedy (není-li to mezi stanovenými podmínkami akreditivu) z hlediska akreditivu irelevantní a má pouze informativní charakter. Banky zkoumají pouze splnění akreditivních podmínek a neřídí se např. kupní smlouvou mezi příkazcem a oprávněným.

2 DRUHY AKREDITIVŮ

2.1 Akreditiv odvolatelný a neodvolatelný

Nestanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může banka akreditiv změnit nebo zrušit pouze se souhlasem oprávněného a příkazce.

Stanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může jej banka - podle instrukce příkazce - ve vztahu k oprávněnému změnit nebo zrušit do doby, než oprávněný splní podmínky stanovené v akreditivní listině.
Změnit nebo zrušit akreditiv lze pouze písemně.

Z hlediska odvolatelnosti lze tedy akreditivy třídit na odvolatelné a neodvolatelné. **Obchodní zákoník vychází z koncepce neodvolatelnosti akreditivu**, pokud není stanoveno jinak. **Je-li akreditiv neodvolatelný**, nemůže jej banka jednostranně měnit nebo rušit.

Akreditiv je ze zákona neodvolatelný, což však neznamená, že by vůbec nemohl být odvolán, tj. změněn nebo zrušen. Neodvolatelnost akreditivu znamená jen, že jej banka nemůže změnit nebo zrušit bez souhlasu

oprávněného a příkazce, a jde-li o akreditiv potvrzený i další bankou, tak i bez souhlasu potvrzující banky. Na to je správně v literatuře upozorňováno. (Pelikánová 1998)

Má-li být akreditiv odvolatelný, musí to akreditivní listina výslovně uvést. Je-li tomu tak, může banka akreditiv změnit nebo zrušit za podmínky, že tak učiní písemně a dříve, než oprávněné podmínky určené v akreditivní listině splní.

Odvolatelný akreditiv není v současnosti častý. Odvolatelný akreditiv znamená nižší jistotu subjektů. Z hlediska zájmů oprávněného doporučujeme trvat na neodvolatelnosti akreditivu, pokud by bylo navrhováno použití akreditivu odvolatelného.

Jestliže neodvolatelný akreditiv je z podnětu banky, jež je jím vázána, potvrzen další bankou, vzniká oprávněnému nárok na plnění vůči této bance od doby, kdy oprávněnému potvrzení akreditivu oznámí. Banka, která požádala o potvrzení akreditivu, a banka, která akreditiv potvrdila, jsou zavázány vůči oprávněnému společně a nerozdílně.

Pokud došlo k potvrzení akreditivu jinou bankou, bude typické plnění bankou, která akreditiv potvrdila. Oprávněný však může žádat plnění na kterékoliv z nich. Ke změně nebo zrušení akreditivu potvrzeného další bankou se vyžaduje i souhlas potvrzující banky.

Jestliže banka, která akreditiv potvrdila, poskytla plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, má nárok na toto plnění vůči bance, která o potvrzení akreditivu požádala.

Kromě potvrzení akreditivu jinou bankou známe i tzv. oznámení akreditivu. Banka, která pouze oznamuje oprávněnému, že jiná banka pro něho otevřela akreditiv, odpovídá za škodu způsobenou za nesprávnost tohoto oznámení, nevzniká jí však závazek z akreditivu.

Za nesprávnost oznámení lze zejména podle našeho soudu považovat neověření pravosti akreditivu obdrženého od vystavující banky ^(Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, MOK 1993) nebo nepřesné oznámení (zkomolení) podmínek akreditivu.

2.2 Akreditiv dokumentární

Speciálním druhem akreditivu, upraveným v obchodním zákoníku, je akreditiv dokumentární. Při dokumentárním akreditivu je banka povinna poskytnout oprávněnému plnění, jestliže bance jsou řádně předloženy během platnosti akreditivu dokumenty určené v akreditivní listině. Tento druh akreditivu je velmi rozšířen.

Dokumentem mohou být například listiny svědčící o odeslání zboží, zápisy o převzetí smontovaných strojů a zařízení, listiny svědčící o úspěšném provedení garančních zkoušek, listiny osvědčující vlastnictví ke zboží apod.

V praxi se dokumenty dělí zejména na: ^(Grmelová 1995)

- **dispoziční a dopravní dokumenty** – sem patří zejména námořní/zámořský konosament (Marine Ocean Bill of Lading), FIATA konosament, multimodální konosament, říční náložní list, skladní list (warrant) a vydací list (delivery order). Z hlediska zájmu oprávněného je přitom bezpečnější vyžadovat, aby dispoziční dopravní dokument byl vystaven na řad vystavující banky. Dispoziční a dopravní dokumenty lze převádět.
- **legitimační dokumenty** – ty se převádět nedají. Zboží je obvykle vydáno příjemci po ověření jeho totožnosti. Řadíme zde CMR - silniční nákladní list, CIM – druhopis železničního nákladního listu, AWB - letecký nákladní list, potvrzení speditéra – Forwarders Certificate of Receipt. atd.
- **podpůrné dokumenty** – mezi nejvýznamnější řadíme pojišťovací dokumenty, osvědčení o původu (většinou je požadováno - pokud jde o tuzemsko, aby bylo vystaveno Hospodářskou komorou ČR), balící listy, vážní listy, inspekční certifikáty vystavené inspekčními agenturami (např. SGS), veterinární osvědčení, fytopatologické osvědčení pro rostliny. Jedním z nejdůležitějších dokladů bývá obvykle faktura.

Banka je povinna přezkoumat s odbornou péčí vzájemnou souvislost předložených dokumentů, a zda jejich obsah zjevně odpovídá podmínkám stanoveným v akreditivní listině. Banka přitom zkoumá pouze vzájemnou souvislost předložených dokumentů a jejich soulad s akreditivními

podmínkami, ale není povinna zkoumat jejich faktickou správnost, ani např. faktický stav zboží. (Švarc a kol. 1996)

Banka odpovídá za škodu způsobenou příkazci ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů převzatých od oprávněného, ledaže tuto škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

2.3 Akreditiv revolvingový

Ustanovení obchodního zákoníku o dokumentárním akreditivu platí přiměřeně i na jiné akreditivy, podle nichž se lze domáhat plnění při splnění jiných podmínek, než je předložení dokumentů.

V praxi jsou známy různé druhy akreditivů. Např. při opakujících se dodávkách (např. vždy měsíčně 100 ks příslušného zboží) **se používá, aby se nemusely smlouvy o akreditivu sjednávat opakovaně, tzv. akreditivu revolvingového.**

Pro případ, že by se část dodávky v určitém období nepodařilo splnit, ale mohlo by se to zdařit v období následujícím, a i v tom případě se chce umožnit čerpání peněžních prostředků (v prvním měsíci by se např. plnilo 90 ks a ve druhém 110 ks), lze sjednat tzv. akreditiv revolvingový kumulativní. **Kumulativní revolvingový akreditiv umožňuje nedočerpanou částku z jednoho období převést a provádět čerpání podle akreditivu i v období následujícím.**

Vystavení revolvingového akreditivu je pro vystavující banku spojeno se zvýšeným rizikem, kterého by si měla být vědoma. Vystavující banka se "dostává do závazku" nejen za jednu dodávku, ale za celý souhrn dodávek, který by se "pod akreditivem" mohl uskutečnit. Proto by mělo jít zejména o případy velmi bonitního klienta - příkazce, kterého banka úvěruje, nebo by mělo být vystavení akreditivu jištěno jiným způsobem.

2.4 Akreditiv převoditelný

Dalším typem akreditivu je převoditelný akreditiv. V podstatě jde o to, že kupující (příkazce) vystaví akreditiv ve prospěch prodávajícího (prvního oprávněného), a ten jej převede na své další obchodní partnery (druhé oprávněné). První oprávněný může být zprostředkovatel, který zná kupujícího

(příkazce) a výrobce (druhého oprávněného); kupující a výrobce se však neznají.

Další vhodnou situací pro použití převoditelného akreditivu je ta, když první oprávněný je hlavní dodavatel a druzí oprávnění jsou jeho subdodavatelé. Podle platných Jednotných pravidel a zvyklostí pro dokumentární akreditivy musí být akreditiv označen jako převoditelný (transferable). Jedná se o poměrně složité operace. ^(Milostná 1993)

Jak již bylo řečeno, rozšiřuje se tento platební instrument i v tuzemském platebním styku. Typickými dokumenty bývají faktura, dopravní doklad (nejčastěji silniční nákladní list CMR), potvrzení o převzetí zboží potvrzené příkazcem, protokol o převzetí zboží, dodací list atd.

2.5 Akreditiv realitní

Dále může být využíván tzv. **realitní akreditiv**. **Smlouvy o otevření akreditivu se používá zejména pro převod pozemků, budov, bytů a nebytových prostor.**

Dokumentem vyžadovaným "pod realitním akreditivem" je kupní smlouva s vyznačením rozhodnutí katastrálního úřadu o povolení vkladu nebo výpis z katastru nemovitostí. ^(Krč, Marek 2002) Dalším dokumentem, který lze doporučit, je protokol o vyklizení příslušné nemovitosti podepsaný kupujícím (příkazcem) nebo i potvrzení správce daně o zaplacení daně z převodu nemovitosti.

Důvodem aplikace tohoto platebního instrumentu je jistota kupujícího, který zaplatí dokumentárním akreditivem až po předložení stanovených dokumentů, které osvědčují vklad do katastru nemovitostí.

Předpokladem bezproblémového průběhu transakce je přesné určení předmětu převodu. Akreditiv lze pochopitelně použít také na převod bytů.

2.6 Akreditiv s červenou doložkou

Tzv. akreditiv s červenou doložkou je akreditivem, který obsahuje speciální klauzuli, jež umožní oprávněnému čerpat část dokumentárního akreditivu od avizující banky před předložením dopravních dokumentů.

Tato klauzule byla původně psána červeným inkoustem z důvodu barevného zvýraznění.

Tento typ akreditivu je vhodný pro prostředníky nebo výrobce, kteří potřebují "předfinancovat" před dodáním zboží nebo výrobou. Tento akreditiv např. mohou použít exportéři, kteří potřebují "předfinancování", aby mohli zaplatit zboží před vývozem.

2.7 Další typy akreditivů

V určitých oblastech světa se používá tzv. **pověřovací list**. Oprávněný obdrží originál akreditivu - pověřovací list, který je adresován přímo na něj. Pokud předloží pověřovací list spolu s požadovanými dokumenty, je mu částka podle dokumentů proplacena. Aby však mohl být použit u jakékoliv banky, musí být tzv. volně obchodovatelný. Při předložení pověřovacího listu je částka pracovníky banky na zadní části odepsána. Odepsání se provádí proto, aby oprávněný nepředložil pověřovací list u jiné banky, která by mu mohla v dobré víře proplatit částku dokumentů podruhé.

Další možné transakce probíhají s použitím "Back to back akreditivu", který zahrnuje dva akreditivy.

První akreditiv (Selling Credit) je vystaven ve prospěch oprávněného (prostředníka), který není výrobcem a nebyl schopen se dohodnout s kupujícím na převoditelném akreditivu. Oprávněný může požádat svou banku o vystavení akreditivu (Buying Credit) ve prospěch výrobce, podmínky Back to back akreditivu jsou založeny na podmínkách původního akreditivu.

Vystavení původního akreditivu (Selling Credit) slouží jako ručení za vystavení druhého akreditivu (Buying Credit). Banka, která vystavila Buying Credit, je odpovědná za proplacení výrobcí bez ohledu na to, zda obdrží úhradu z původního akreditivu.

Používaný je i "**Counter akreditiv**", který je podobný **Back to back akreditivu**. Na rozdíl od něho není vystavení druhého akreditivu (Buying Credit) jištěno původním akreditivem, ale jiným způsobem.

Občas se používá i tzv. krytého akreditivu. Vystavující banka je obvykle z rizikového teritoria nebo k ní nemá oprávněný důvěru.

Vystavující banka zašle avizující, případně potvrzující bance akreditiv a současně jí poukazuje částku akreditivu, která je touto bankou uložena na blokačním účtě (může být úročena po dobu platnosti akreditivu). Pokud oprávněný předloží doklady, které jsou v souladu s podmínkami akreditivu, je mu částka vyplacena.

Rozšířený je též Standby akreditiv, který vznikl v USA, kde legislativa většiny států USA neumožňuje vystavit bankovní záruku. Jde tedy fakticky o dokument odpovídající bankovní záruce. **Standby akreditiv není na rozdíl od klasického akreditivu platebním instrumentem, ale instrumentem zajišťovacím.** Oprávněný přepokládá, že bude zapláceno jinak než prostřednictvím Standby akreditivu. Standby akreditiv se použije pouze v případě, že by tomu tak nebylo.

Typickým dokumentem vyžadovaným "pod Standby akreditivem" je prohlášení oprávněného, že určitá faktura nebyla příkazcem proplacena. Jako dodatečné dokumenty by přicházely v úvahu dokumenty dopravní, balící listy atd., tj. dokumenty, které osvědčují realizaci dodávky.

Dalším uváděným druhem akreditivu je permanentní akreditiv. Zahrnuje několik závazků banky, jež se mají plnit za stejných akreditivních podmínek v různé době.

3 ZÁVĚREM

V souvislosti s akreditivy se v široké míře uplatňují obchodní zvyklosti. Lze také odkazovat na "**Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy**", které vydala Mezinárodní obchodní komora (MOK) se sídlem v Paříži. Tyto podmínky byly již vícekrát revidovány. Pokud by ve smlouvě nebylo stanoveno jinak, použilo by se jejich poslední znění.

Z hlediska právní jistoty doporučujeme, aby na ně akreditiv výslovně odkazoval. Lze to provést např. takto: "Tento akreditiv podléhá Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy vydaným Mezinárodní obchodní komorou v Paříži, publikace MOK č. 600." Odkaz je vhodný i z toho důvodu, že smlouva o otevření akreditivu v obchodním zákoníku má obecnou podobu a některé otázky vůbec neřeší (např. lhůty pro přezkoumání dokumentů bankami).

Nabízí se však i odkaz na Jednotná pravidla pro mezibankovní hojení ("Bank to Bank Reimbursements") v rámci dokumentárních akreditivů, publikovaná Mezinárodní obchodní komorou pod č. 525. Lze uvažovat, že v budoucnu se budou stále více využívat i "Mezinárodní pravidla pro Standby akreditivy" (International Standby Practices - ISP98), publikovaná MOK pod č. 590, která lépe vystihují povahu Standby akreditivu než Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy.

Nový občanský zákoník ve svém zákonném textu pro akreditivy vychází z dosavadní úpravy obchodněprávní a úpravu provádí v ustanovení § 2682 až 2693. Lze přitom předvídat, že tento institut bude nadále široce využíván.

4 POUŽITÉ ZDROJE

Čl. 7 Jednotných zvyklostí a pravidel pro dokumentární akreditivy, revize 1993, publikace MOK č. 500.

ELIÁŠ, K. a kol.: Kurs obchodního práva, Obchodní závazky, Cenné papíry, C. H. Beck Praha, 2. vydání, 1999.

GRMELOVÁ, K.: Dokumenty používané při platbách akreditivem, Obchodník č. 6/1995, s. 22 a násl.

HUSÁR, J.: Obchodný zákonník, komentár, Eurounion Bratislava, 2007.

CHALUPA, R.: Zákon směnečný a šekový - komentář, LINDE PRAHA, 1996.

KRČ, R.; MAREK, K.: Smlouva o otevření akreditivu, Právní rádce č. 6/2002, s. 11 – 13.

MAREK, K.: Obchodněprávní smlouvy, 5. vydání, MU Brno 2004.

MAREK, K.: Smluvní typy (druhé hlavy třetí části) obchodního zákoníku, MU Brno, 2. vydání, 3. dotisk, 1999.

MILOSTNÁ, I.: Dokumentární akreditiv - pomocník při Vašem podnikání, Akcionář č. 20/1993, s. 8.

PELIKÁNOVÁ, I. a kol.: Obchodní právo, II. díl, 2. přepracované vydání, CODEX Praha, 1998.

ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M.: Obchodní zákoník, Komentář, C. H. Beck, Praha, 10. vydání, 2005.

ŠVARC, Z., a kol.: Úplné znění zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník s výkladem, Ekonomický a právní poradce podnikatele, č. 12-13/1996, s. 215

AUTOR:

prof. JUDr. Karel Marek, CSc., Katedra účetnictví a daní, AKADEMIE STING, o.p.s., Stromovka 1, 637 00 Brno, Česká republika, e-mail: marek@post.sting.cz

AUTHOR:

prof. JUDr. Karel Marek, CSc., Department of Accounting and Taxes, STING ACADEMY, Stromovka 1, 637 00 Brno, Czech Republic, e-mail: marek@post.sting.cz